

Χρονικό εξορίας του γλύπτη Κλέαρχου Λουκόπουλου στην Ελ- Ντάμπα (1944-1945)

 amna.gr/home/article/721994/Xroniko-exorias-tou-glupti-Klearchou-Loukopoulou-stin-EI--Ntampa-1944-1945

«Είστε σε καμιά οργάνωση; Εσείς οι καλλιτέχνες δεν ασχολείστε με αυτά. Πώς σας πιάσανε; Εντελώς συμπτωματικά. Έγινε μια έρευνα στο σπίτι μου, μου είπανε περάστε για μια ανακρισούλα και αντί ανακρισούλας βρέθηκα στην Αφρική», απάντησε στην ανάκριση του «ευγενέστατου επιλοχία» ο γλύπτης Κλέαρχος Λουκόπουλος, στις 17 Ιανουαρίου 1945 στην Ελ- Ντάμπα. Είχε μεταφερθεί από την Αθήνα κρατούμενος, μαζί με χιλιάδες άλλους Έλληνες στο βρετανικό στρατόπεδο της Βόρειας Αφρικής, 180 χιλιόμετρα από την Αλεξάνδρεια της Αιγύπτου.

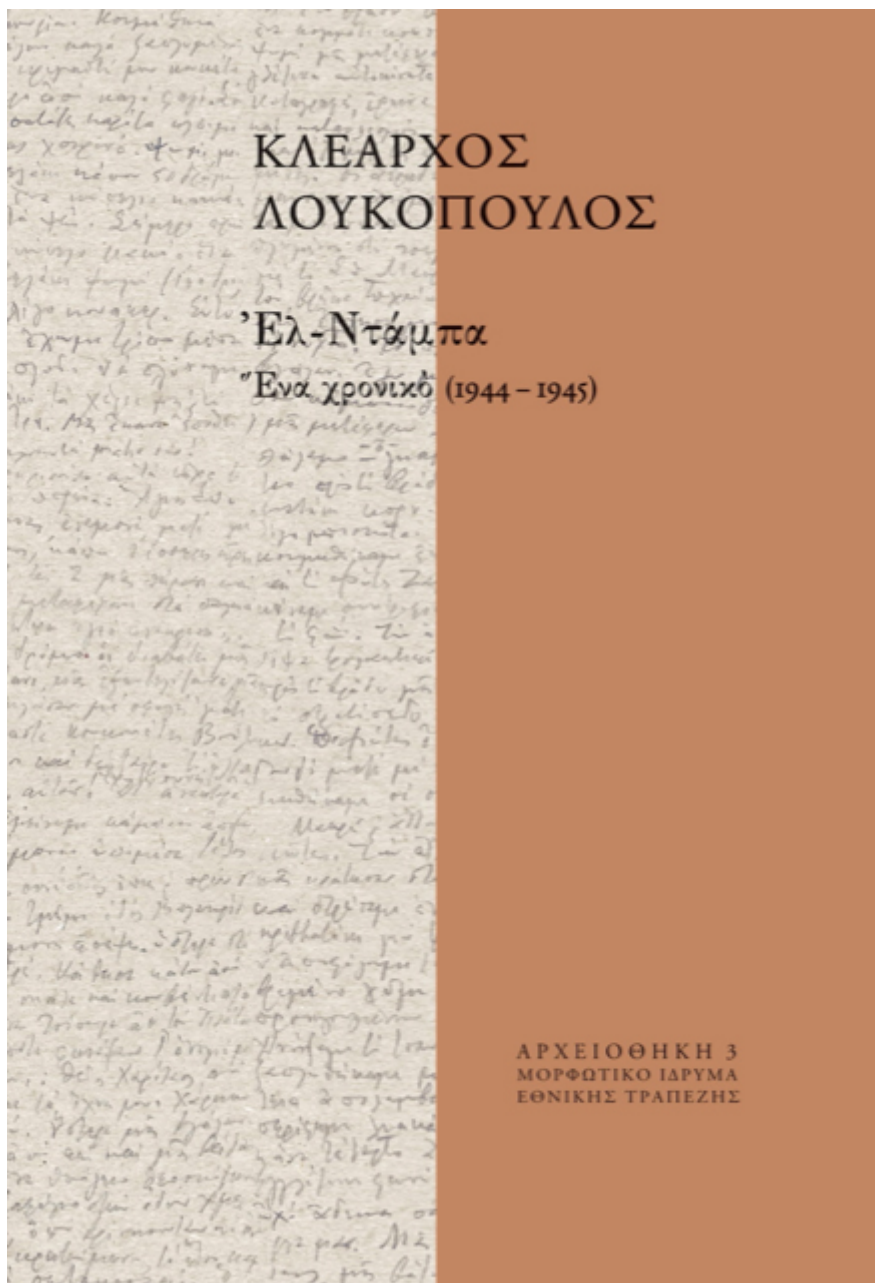
Σχεδόν 77 χρόνια μετά, χάρη στην απόφαση που πήρε ο γιος του, αρχιτέκτονας Δημήτρης Λουκόπουλος, να εκδοθεί από το Μορφωτικό Ίδρυμα της Εθνικής Τραπέζης το βιβλίο «Ελ- Ντάμπα. Ένα χρονικό (1944-1945)», τα εκατόν τριάντα ένα λυτά κομματάκια χαρτί, πυκνογραμμένα στις δύο όψεις τους και συστηματικά αριθμημένα που έφερε μαζί του από την Ελ-Ντάμπα ο Κλέαρχος Λουκόπουλος (1906-1995), πρωτοπόρος γλύπτης της ελληνικής μεταπολεμικής αφαίρεσης, γίνονται πολύτιμη ψηφίδα στην ιστορική έρευνα.

Στις καταγραφές του προσωπικού αυτού ημερολογίου, ο γλύπτης περιγράφει, παρατηρεί, διερωτάται για γεγονότα, συμπεριφορές και καταστάσεις που σημάδεψαν τον ίδιο και την ευρύτερη ιστορική περίοδο. «Γράφω τα γεγονότα ξερά», λέει ο ίδιος ξεκινώντας την καταγραφή από τις τελευταίες μέρες του Δεκέμβρη του 1944, στο σπίτι του, οδό Αρχελάου 7 στο Παγκράτι, ζώνη πυρός του Δεκέμβρη. Περιγράφει τις έρευνες της Εθνοφυλακής στο σπίτι του και τη μεταφορά του στα Παλαιά Ανάκτορα για ανάκριση: «Στους δρόμους, καθώς περνούσαμε, οι διαβάτες, γύρω στους τριακόσιους άντρες μας βρίζανε, μας εξευτελίζανε, μας απειλούσαν με σφαγή γιατί είμαστε κουκουέδες, Βούλγαροι και δεν ξέρω τι άλλο. Άφες αυτοίς! Έχω τη συνείδηση ήσυχη» γράφει στο ημερολόγιο του ο καλλιτέχνης. Ένας καλλιεργημένος, πνευματικός άνθρωπος με ευαισθησίες, που έζησε τη σωματική και ψυχολογική βία τις ημέρες εκείνες του Δεκέμβρη και στη συνέχεια, ακολουθώντας την διαδικασία μεταφοράς του, επιβιβάστηκε μαζί με πολλούς ακόμη στο βρετανικό υπερωκεάνιο Cameronia, μετασκευασμένο σε οπλιταγωγό για τις ανάγκες του Β' Παγκοσμίου Πολέμου για την Ελ-Ντάμπα, στην τελευταία αποστολή. Η τελευταία καταγραφή του ημερολογίου του σταματά στις 24/3/1945, με την επιστροφή του στην Αθήνα.

Γιος του γνωστού Ρουμελιώτη λαογράφου και διευθυντή των ανασκαφών στο Θέρμο Αιτωλίας, Δημητρίου Λουκόπουλου, ο ταλαντούχος, πολυπράγμων Κλέαρχος έχει γνωστό βιογραφικό και πλούσια παρουσία στα καλλιτεχνικά δρώμενα της εποχής του: από νωρίς ασχολήθηκε με τη λογοτεχνία, τη μουσική και τα εικαστικά. Το 1932 πήγε στην Ελβετία για θεραπεία από την φυματίωση, στη συνέχεια ταξίδεψε σε ευρωπαϊκές πρωτεύουσες μελετώντας την τέχνη σε διάφορα ευρωπαϊκά μουσεία, σπούδασε γλυπτική στο Παρίσι. Επιστρέφοντας, σπούδασε ζωγραφική το 1938-39 στην σχολή του Περικλή Βυζάντιου, και

γλυπτική στο εργαστήριο του «μεγάλου δάσκαλου της Κατοχής» Θανάση Απάρτη. Παράλληλα, δημιούργησε το πρώτο του στούντιο γλυπτικής. Συνδέθηκε στενά με τους Διαμαντή Διαμαντόπουλο, Χρήστο Καπράλο, Δημήτρη Πικιώνη, Γιάννη Τσαρούχη. Βραβεύτηκε στην Πανελλήνια έκθεση του 1948, διακρίθηκε ως ιδρυτικό μέλος της ομάδας Αρμός το 1949. Ήταν ο γλύπτης που ανέλαβε το 1957 να πάρει το εκμαγείο «του μεγάλου νεκρού της Αριστεράς» Στέφανου Σαράφη. Λίγοι γνωρίζουν την αντιστασιακή του δράση στην Κατοχή, στο ΕΑΜ του Θέρμου Τριχωνίδας που πέρασε μεγάλο μέρος της γερμανικής κατοχής όπως και τη σύνδεση του με το ΕΑΜ καλλιτεχνών στην Αθήνα. Ιδίως, με την «παρέα του Μετς», που συγκέντρωνε καλλιτέχνες, όπως ο Μέμος Μάρκρης, ο χαράκτης Τάσσος και η σύζυγος του Λουκία Μαγγιώρου, οι οποίοι συχνάζουν στο εργαστήρι του Θανάση Απάρτη στην οδό Αρδηττού μαζί με τους μαθητές του, όπως ο Κλέαρχος Λουκόπουλος, η Νάτα Μελά, ο Κώστας Κλουβάτος, αλλά και η Βάσω Κατράκη που συχνά περνάει από εκεί. Κι ακόμα λιγότεροι γνωρίζουν ότι σε ηλικία 40 ετών βρέθηκε στην Ελ- Ντάμπα με τα Δεκεμβριανά.

«Το τοπωνύμιο Ελ-Ντάμπα το πρωτάκουσα πολύ μικρός, πρέπει να ήταν μόλις είχα πάει σχολείο» σημειώνει μεταξύ άλλων, αντί προλόγου, στην έκδοση ο γιος του, Δημήτρης Λουκόπουλος. «Ήταν χειμώνας, τέλη της δεκαετίας του '50, κατοικούσαμε τότε στην οδό Αρχελάου 7 στο Παγκράτι, στο ίδιο σπίτι όπου εκτυλίσσονται οι πρώτες σκηνές του ομώνυμου χρονικού που παρουσιάζεται σε αυτό το βιβλίο. Ο πατέρας μου, ο γλύπτης Κλέαρχος Λουκόπουλος, συχνά παραπονιόταν στη βραδινή οικογενειακή ομήγυρη για τους ρευματικούς πόνους που επίμονα τον ταλαιπωρούσαν. «Παράσημο από την εξορία της Ελ-Ντάμπα», όπως έλεγε, «από τον ύπνο σχεδόν καταγής, στην έρημο της Αιγύπτου όπου, τέτοια εποχή, τη μέρα κάνει ζέστα και συχνά έχει αέρα παλαβό, αλλά τη νύχτα κρύο πολύ και η υγρασία είναι αφόρητη».

Το βιβλίο πλαισιώνεται από εκτενή εισαγωγή της ιστορικού Ιωάννας Παπαθανασίου, με τίτλο «Γράφοντας για την Ελ-Ντάμπα. Το βίωμα και το ταμπού». Διαβάζουμε, μεταξύ άλλων, γι' αυτή «την ίδια κουκίδα στον γεωπολιτικό χάρτη της Αιγύπτου, που στον στρατιωτικό χάρτη του Β' Παγκοσμίου Πολέμου έδειχνε και μεγάλες βρετανικές στρατιωτικές εγκαταστάσεις. Μια αεροπορική βάση, ένα νοσοκομείο και το 1944 τρία αυτόνομα στρατόπεδα αιχμαλώτων πολέμου. Χρησιμοποιήθηκαν ως στρατόπεδα καταναγκαστικής εργασίας Γερμανών, Ιταλών και άλλων αιχμαλώτων, βαθμοφόρων και στρατιωτών του Άξονα. Ένα από αυτά τα στρατόπεδα, βρετανικής διοίκησης και δυναμικότητας περίπου 2.500 αιχμαλώτων εκκενώθηκε εκτάκτως το δεύτερο δεκαήμερο του Δεκεμβρίου 1944, για να υποδεχτεί τους Έλληνες "στασιαστές"». Ανάμεσα στους 8.000 Έλληνες που έφταναν ανά κύματα, στον κατάλογο εμφανίζονται αρκετοί καλλιτέχνες και άνθρωποι των γραμμάτων. Ενδεικτικά, εκτός από τον Κλέαρχο Λουκόπουλο, τον εγκλεισμό της Ελ- Ντάμπα βίωσαν οι ζωγράφοι Πάρις Πρέκας, Μίνως Αργυράκης, Ντίκος Βυζάντιος -ο οποίος στη συνέχεια συμμετείχε στην αποστολή του Ματαρόα, ο φωτογράφος της Αντίστασης Σπύρος Μελετζής, οι ηθοποιοί Μίμης Φωτόπουλος και Κώστας Καπές, οι στιχουργοί Γιώργος Θίσιβιος και Γιάννης Λεκάκης, ο ρεμπέτης Μπάμπης Μπακάλης αλλά και ο πιανίστας σολίστ της Κρατικής Ορχήστρας Αθηνών Αχιλλέας Κόλασης, οι Άρης Αλεξάνδρου, Δημήτρης Χριστοδούλου, ο σημαντικός αρχαιολόγος Γιάννης Μηλιάδης, νέοι δημοσιογράφοι όπως ο Αλέξης Καρρέρ κ.ά.

«Θάλασσα ολόκληρη μας χωρίζει από την πατρίδα» διαπιστώνει ο Κλέαρχος Λουκόπουλος στις πρώτες εγγραφές του ημερολογίου του από την Ελ -Ντάμπα, τον Ιανουάριο του 1945. Κι αργότερα, τον Μάρτιο του 1945 σε γράμμα στη μητέρα του: «Εμείς εδώ [...] τίποτε άλλο δεν μπορούμε να κάνουμε παρά να παίζουμε κάθε μέρα και πιο επικίνδυνα με την ψυχή μας».

Νατάσσα Δομνάκη

Λεπτομέρειες στη συνδρομητική σελίδα του ΑΠΕ-ΜΠΕ.

© ΑΠΕ-ΜΠΕ ΑΕ. Τα πνευματικά δικαιώματα ανήκουν στο ΑΠΕ-ΜΠΕ ΑΕ. Απαγορεύεται η αναπαραγωγή από επισκέπτες της ιστοσελίδας.